

Sprawozdanie z konferencji naukowej z cyklu „Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii” (Katowice, 9 listopada 2016)

9 listopada 2016 roku odbyła się siódma konferencja naukowa z cyklu „Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii”. Organizatorem konferencji był Zakład Historii Języka Polskiego w Instytucie Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz działająca w nim Sekcja Historycznojęzykowa Studenckiego Koła Naukowego Językoznawców. Obrady toczyły się w Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach. Podczas konferencji swoje badania i refleksje naukowe przedstawili studenci, doktoranci i młodzi doktorzy z kilku różnych ośrodków akademickich w Polsce (Katowice, Poznań, Warszawa, Rzeszów). W trzynastu zaprezentowanych referatach prelegenci podjęli różnorodne problemy historycznojęzykowe.

Konferencję otworzyła dyrektor Instytutu Języka Polskiego im. Ireny Bajerowej oraz kierownik Zakładu Historii Języka Polskiego w tejże jednostce naukowej – Mirosława Siuciak, która powitała wszystkich zgromadzonych uczestników i słuchaczy oraz przedstawiła tradycję organizacji wspomnianego wydarzenia naukowego. Konferencja „Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii” odbywa się cyklicznie co dwa lata, począwszy od 2004 roku, a trwałym efektem obrad młodych naukowców jest sześć tomów pokonferencyjnych, wydanych nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego.

Wystąpienia prelegentów zostały podzielone na trzy części. Pierwszą z nich rozpoczęła Kinga Wąsińska (Katowice), która przedmiotem swoich rozważań uczyniła semantykę wyrazów z prasłowiańskim rdzeniem **bǫg-*. Opisem zostały objęte różnorodne warianty rdzenia, wśród których elementy *lek-* oraz *leć-*, nawiązujące do znaczenia przymiotnika *lekki*, stworzyły najbardziej hermetyczne semantycznie grupy wyrazów. Prelegentka wskazała procesy leksykalizacyjne, które osłabiły widoczność związku motywacyjnego z wyrazem *lekki* w znaczeniu niektórych leksemów (na przykład *ulga*, *łgać*, *obelga*). Z kolei Mateusz Adamczyk (Warszawa) scharakteryzował leksem *płeć* w perspektywie diachronicznej oraz zachodzące w nim w ciągu wieków zmiany semantyczne. Referat dotyczył również analizy omawianego słowa we współczesnej polszczyźnie, w której binarne rozróżnienie na płeć męską i żeńską odpowiada mechanizmom poznawczym myślenia potocznego. Autor zaobserwował rozmycie ostrości i osłabienie binarność w wyodrębnionych klasach semantycznych obejmujących najnowsze słownictwo. Dorota Hamerlok (Katowice) na podstawie materiału leksykograficznego dokonała oglądu leksemu *ciec* pod względem etymologii i rozwoju semantycznego. Podstawą analizy było prześledzenie rozwoju formy rdzenia praindoeuropejskiego **tekʷ-* (wzbogacone o zestawienie z rdzeniem **pleu-*) na gruncie języka polskiego i wybranych języków indoeuropejskich. Prelegentka nakreśliła także połączenia czasowników *ciec* i *płynąć* z wybranymi rzeczownikami konkretnymi w językach indoeuropejskich, co pozwoliło na ukazanie zakresu występowania leksemu *ciec* we współczesnym języku polskim. Przedmiotem zainteresowania Karoliny Borowiec (Poznań) były zabytki

języka polskiego na Śląsku, między innymi *Cantilena inhonesta*, niektóre modlitwy codzienne i odpisy *Salve Regina*. Badaczka poszukiwała odpowiedzi na pytanie o istnienie języka/dialektu śląskiego w wymienionych piętnastowiecznych zabytkach. Wskazała również regularności i cechy wspólne tekstów na poziomie fonetycznym i morfologicznym, mając na uwadze wpływ polskie i czeskie.

Druga część obrad w większości dotyczyła średniowiecznych zabytków językowych. Pierwszy referat przedstawiła Dorota Masłej (Poznań), która skupiła swoje rozważania na tzw. parafrazie Modlitwy Pańskiej Ludolfa z Saksonii, zapisanej w rękopisie Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu. Wystąpienie zawierało analizę struktury łacińskiego tekstu i polskich dopisków umieszczonych nad oryginalnym tekstem dzieła oraz próbę odpowiedzi na pytanie o jego formalny charakter (zbiór glos czy tekst?). Następnie głos zabrał Mateusz Kucab (Rzeszów), który zaprezentował polszczyznę Jana Andrzeja Morsztyna. Szczegółowe analizy pojedynczych utworów, z uwzględnieniem składni, stylistyki i leksyki, pozwoliły wysnuć wnioski na temat bogactwa językowego poety, obecności odwołań do tradycji czy filozofii. Kolejne dwa referaty w tej części obrad mieściły się w kręgu analizy średniowiecznych tekstów. Marta Siwińska (Poznań) poddała oglądowi badawczemu tekst *Rozmyślenia przemyskiego* i jednego z prawdopodobnych źródeł części pasyjnej apokryfu, czyli *Passio Christi et opera Christi* Jakuba z Vitry. Analiza porównawcza polskiego tekstu ze źródłami łacińskimi wykazała, że autor apokryfu wypracował własne schematy tłumaczeniowe w celu oddania skomplikowanych łacińskich konstrukcji gramatycznych. Zestawienie *Rozmyślenia przemyskiego* z tekstem źródłowym pozwoliło ustalić cechy typowe dla całości dzieła, a także właściwe tylko dla samego źródła. Przedmiotem referatu Wojciecha Stelmacha (Poznań) była analiza pomyłki w tłumaczeniu kanonu synodu wrocławskiego z 1248 roku. Tłumaczenie Stanisława Rosponda z błędem translatorskim stało się podstawą wielu kolejnych prac naukowych. Celem podjętym w wystąpieniu było omówienie potencjalnych przyczyn pomyłki i jej konsekwencji dla dydaktyki akademickiej.

Trzecią część obrad konferencyjnych rozpoczęła Beata Kiszka (Katowice), której wystąpienie było poświęcone nazwom własnym w twórczości Juliana Tuwima. Przedmiot opisu stanowiły między innymi toponimy, propria związane z szeroko pojętą kulturą, nazwy odnoszące się do nowinek ze świata mody, techniki, motoryzacji oraz neologizmy tworzone na podstawie onimów. Autorka poszukiwała powiązań między omawianą warstwą leksyki a założeniami poetyki Skamandra oraz próbowała wyznaczyć cechy idiolektu twórcy. Następnie głos zabrała Maria Zając (Katowice), która zaprezentowała terminologię stosowaną w tekstach naukowych z zakresu językoznawstwa na przełomie XIX i XX wieku. Podstawę materiałową stanowiły prace Aleksandra Brücknera, Antoniego Kaliny, Zenona Klemensiewicza oraz Jana Łosia, zróżnicowane diachronicznie. Prelegentka uwidoczniała dawną terminologię naukową na gruncie lingwistyki oraz punkty styeczne omawianych dzieł, czyli badanie i nazywanie tych samych zjawisk językowych. Alicja Bronder i Magdalena Wojtyka (Katowice) swój wspólny referat poświęciły wybranym dawnym i współczesnym nazwom ubioru w dialekcie górnośląskim. Prezentacja kręgu leksyki była wzbogacona ukazaniem zmian semantycznych. Autorki omówiły materiał wyekscerpowany ze słowników oraz pochodzący z uzusu, co miało za zadanie podkreślić związki języka z czynnikami pozajęzykowymi. Z kolei Małgorzata Broszko (Katowice) na podstawie materiału słownikowego dokonała analizy leksemów wyrażających w polszczyźnie następstwo, na przykład *drugi*,

wtóry, kolejny. W swoim wystąpieniu skupiła się na ich etymologii, zmianach semantycznych oraz profilowaniu znaczeń, a także przedstawiła wyrazy motywowane przez omawiane leksemy. Ostatni referat wygłosiła Aleksandra Mól (Katowice), która podjęła problem regulacji pisowni skrótowców dokonanej w 1956 roku. Podstawę opisu stanowiły wybrane numery czasopisma „Dziennik Polski” – wydane przed wspomnianą reformą i po niej. Badania autorki miały charakter porównawczy, co umożliwiło wskazanie różnic w zakresie zapisu skrótowców między reformą z 1956 roku a wcześniejszą kodyfikacją (wielką reformą ortograficzną) oraz stanem obecnym.

Wszystkie referaty cieszyły się dużym zainteresowaniem słuchaczy, co zaowocowało ożywioną dyskusją dotyczącą każdego z nich. Zróznicowanie tematyki historycznojęzykowej oraz wielowątkowość zagadnień podejmowanych w wystąpieniach potwierdziły obecność tej problematyki w kręgu zainteresowań młodych historyków języka. Ta różnorodność poznawcza i możliwości dalszych badań przekonują o potrzebie wymiany myśli badaczy diachronicznych, do czego okazją będzie kolejna konferencja z cyklu „Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii”.

